

راه حل مقابله با کلان پروژه صهیونیستی علیه ایران چیست؟

قفقاز دیپلماسی فعال می‌خواهد

روح‌الله مدبر
کارشناس مسائل روسیه و قفقاز

آنچه امروز در مرزهای شمال غربی ایران در حال رخ دادن است را می‌توان یک کلان‌پروژه تفسیر و تحلیل کرد که ارتباط مستقیم با امنیت و منافع جمهوری اسلامی ایران دارد. ۲ عامل در وقوع این کلان‌پروژه موثر است؛ عامل نخست بازیگران خارجی هستند. بازیگران خارجی را باید یک مثلثی تصویر کرد که در رأس آن رژیم صهیونیستی قرار دارد و اضلاع دیگر آن را ترکیبی از ترکیه و آذربایجان به عنوان ضلع عملیاتی و اجرایی تشکیل می‌دهند. سال گذشته با حضور نیروهای مسلح ترکیه در نخجوان به بهانه مانور، عملیات نظامی تحریک‌آمیزی علیه ارمنستان انجام شد تا توانایی ارمنستان سنجیده شود. ارمنستان در وضعیتی نبود که بتواند مقابله کند. عملیات دوم که منجر به جنگ ۴۴ روزه شد، قاعده بازی را تغییر داد. اینکه آذربایجان محور اصلی عملیات خود را در سمت جنوب قرار داد و بخش‌های نزدیک به مرز ایران را آزاد کرد، نشان از حرکت در پازل این کلان‌پروژه داشت. در این میان آزادسازی منطقه قره‌باغ بهانه بود، البته با ابتکار عمل روسیه در این سال گذشته با احضار رئیس‌جمهور آذربایجان و نخست‌وزیر ارمنستان به کرملین توافقنامه ۹ بندی حاصل و آتش‌بس اجرایی شد. عامل دوم بازیگران داخلی‌اند که با غفلت‌شان در به ثمر رسیدن میوه این توطئه خطرناک موثر بودند و با ترک فعل خود در دوره مسؤولیت‌شان، گذاشتند این بحران به مرحله کنونی برسد، در حالی که می‌شد از آن جلوگیری کرد. در زمان جنگ دوم قره‌باغ عدم ابتکار عمل دستگاه دیپلماسی ایران و ورود بسیار درهنگام این دستگاه به درگیری‌ها، طرح غیرواقعی، غیرعملیاتی و غیراجرایی عراقچی، و وجود آمدن هیجانات عمومی در داخل، برگزاری مراسمات مختلف در حمایت از نیروهای آذربایجان و بیابیه‌خوانی‌هایی که شد، نشان داد در داخل کشور تحلیل دقیقی از وضعیت وجود ندارد. ما از پارسال هشدار می‌دادیم درگیری‌های قره‌باغ پازلی از یک کلان‌پروژه است و اهداف دیگری را در نظر دارد. یکی از اهداف حضور و استقرار گروه‌های تروریستی بویژه گروه‌های از جبهه النصره و گروه‌های مختلف وابسته به ارتش و دولت ترکیه است که در سوریه به مشغول جنگ بودند. در زمان مانور مشترک ترکیه و آذربایجان در نخجوان، این نیروها به وسیله ترکیه در آذربایجان و نخجوان مستقر شدند. حتی تسهیلاتی به اعضای این گروه‌ها داده شد مبنی بر اینکه در صورت لزوم و تشکیل خانواده، با هدف تغییر نقشه نزادی منطقه آذربایجان، تابعیت آذری به آنها داده شود اما در داخل توجهی جدی به این تهدیدات نداشت تا اینکه مقام معظم رهبری رخصتا ورود پیدا کردند و بر اینکه تغییر ژئوپلیتیک منطقه و حضور گروه‌های تروریستی در نزدیک مرز ایران خط قرمز است، تاکید ورزیدند.

و استفاده از شرایط داخل آذربایجان، مسیر را به سمت تکمیل پازل پیش برد.

متأسفانه عدم شناخت صحیح از تحولات منطقه به علت فرسوده شدن و خرج شدن ظرفیت دستگاه دیپلماسی‌مان در حوزه غرب، سیاست توازن‌بخشی در قفقاز را از ایران گرفت و ابتکار عمل کشور در این حوزه از دست رفت. در نوع مذاکرات و تعاملات‌مان چه در مواجهه با ارمنستان و آذربایجان و چه در مواجهه با گرجستان متوازن‌سازی را اجرا نکردیم. جمیع این موارد، مسیر را به سمتی برد که یک مار خفته‌ای در منطقه به مرحله رشد برسد. برای رژیم صهیونیستی در حوزه نفوذ اقتصادی، گاز آذربایجان اهمیت دارد. اگر کریدور زنگه‌زور عملیاتی شود، به امکانات بسیاری دسترسی پیدا خواهد کرد. نفوذ در دریای خزر نیز برای اسرائیل بسیار مهم است. همچنین اشرف اطلاعاتی بر ایران و انجام اقدامات خرابکارانه یکی از اهداف اساسی صهیونیست‌هاست. شاید از همه این موارد مهم‌تر این است که یکی از برنامه‌های رژیم صهیونیستی در حوزه هویت، تفرقه‌افکنی و اقداماتی برای ایجاد آشوب‌های داخلی و حرکت به سمت تجزیه است.

به نظر بنده جنگ دوم ارمنستان و آذربایجان با محوریت کل قره‌باغ نبود، بلکه با این محوریت بود که جنوب و مرزهای متصل با ایران به کنترل آذربایجان در آید تا بر شاهراه تنفسی ایران بیشتر فشار آورده شود. هم‌زمان ترکیه نیز با وجودی که در ظاهر با ما ادعای همکاری دارد، در این منطقه به خاطر اینکه منافع جدی برای خود متصور است و به دنبال فرآیندی از مشکلات داخلی خود است، یک اتحاد تاکتیکی را که به سمت راهبردی حرکت می‌کند با اسرائیل ایجاد کرد.

■ روسیه و بحران قفقاز

درباره مواضع روسیه لازم به ذکر است متأسفانه چون سطح تماس ایران با طرف روس در حین جنگ ۴۴ روزه قره‌باغ بسیار محدود بود، در بزنگاه درگیری‌های سال گذشته ارتش را گذاشت و مشاهده کردیم ایران در این تحولات نقش جدی نداشت. دلیل این ارتباط محدود هم به البت حاکم بر دستگاه دیپلماسی ایران در دولت پیشین بازمی‌گشت. نوع نگاه وزیر امور خارجه قبلی و دولت سابق به روسیه به شکلی بود که نزدیکی و همکاری میان ایران و روسیه و سطح تماس ۲ کشور بسیار

ضعیف باشد. این سطح تماس از انداختن عکس یادگاری و ایستادن کنار پرچم فراتر نرفت. در ۸ سال گذشته دیدیم به خاطر خوشبینی مسؤلان وقت به ایجاد گشایش از جانب غرب، ضربات سنگینی به رابطه با شرق زده شد. بنسده این گزاره را قبول ندارم که چون قفقاز حوزه حیاط خلوت روسیه است، به کشورهای دیگر اجازه نقش‌آفرینی نمی‌دهد. این یک تحلیل بسیار ساده‌انگارانه است! اتفاقاً روس‌ها طی دیپلماسی نونبی که در بحران‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در پیش گرفتند، تمایل به پارگیری و ورود گروه‌های مختلف جهت تقسیم مضرات و منافع‌شان دارند. دیپلماسی روسیه مثل زمان شوروی یا حتی دوره اول ریاست‌جمهوری پوتین نیست. اینکه گفته شود روسیه می‌خواهد تنها خودش بازیگر نباشد، اشتباه است. البته ترکیه را به طور عملیاتی و جدی بازیگر نمی‌دهد اما تمایل دارد با ایران کار کند، زیرا می‌داند ایران در بسیاری از مسائل با روسیه نقاط اشتراک دارد. روسیه از اینکه با ایران در این مسائل همکاری کند، استقبال می‌کند.

در این برهه که مشاهده می‌شود روس‌ها سکوت کرده‌اند ۲ نکته قابل‌تذکره است؛ اولاً سکوت به معنای بی‌عملی آنها نیست، بلکه دارند مواضع را رصد می‌کنند. روزهای گذشته لاوروف رسماً اعلام کرد که روسیه نیز موافق تغییر ژئوپلیتیک منطقه نیست. روس‌ها در درگیری‌های فعلی می‌خواهند خط تماس ایران با روسیه ثابت و مشخص باشد تا منافع را تقسیم کنند. موضع وزیر امور خارجه آقای امیرعبداللهیان در بدو ورود به روسیه و تاکید بر افزایش سطح تماس با روسیه خوشبختانه نشان می‌دهد دستگاه دیپلماسی در دوره جدید درک می‌کند موضوع قفقاز را باید به چه سبکی حل کرد.

در منطقه قفقاز ۴ قدرت اصلی تاثیرگذار حضور دارند؛ یکی روسیه و دیگری ایران. در حال حاضر به دلیل دخالت‌های ترکیه و راهی که آذربایجان برای آن باز کرده، ترکیه نیز وارد شده است. اتفاقاً این یک امتیاز برای ایران است که می‌تواند به ایجاد تقاضا با روسیه کمک کند. روس‌ها می‌دانند ادامه فعالیت‌های ترکیه در منطقه و ورود ارتش‌های مختلف به قفقاز، امنیت روسیه را نیز به خطر خواهد انداخت. ایران باید این ابزار را در یک دیپلماسی چندوجهی با روسیه به کار گیرد تا هر ۲ طرف از آن نفع برند.

امیرعبداللهیان پس از دیدار با وزیر خارجه روسیه با اشاره به درگیری‌ها در مرزهای شمال غرب ایران:

تغییر ژئوپلیتیک منطقه را نمی‌پذیریم

لاوروف: ارزیابی ایران درباره طرح اتحادیه ۳+۳ مثبت است

جمهوری آذربایجان، گرجستان، ارمنستان، ایران، روسیه و ترکیه همگی از بهبود روابط سود می‌برند. پس بهتر است که چارچوب ۳+۳ ایجاد شود؛ ۳ کشور که مستقیم درگیر هستند و ۳ کشور دیگر یعنی ایران و روسیه و ترکیه. دوستان ایرانی ما ارزیابی مثبتی درباره این طرح دارند. وی همچنین اضافه کرد: ما مخالف افزایش فعالیت‌های نظامی متعدد در منطقه هستیم. ما نمی‌خواهیم رزمایش‌های نظامی به عنوان تحریکی برای خصومت‌ها باشد. درباره منطقه دریای خزر و فراهم شدن زمینه برای دخالت برخی نیروهای خارجی در امور داخلی منطقه با شرکای خود صحبت کردیم و بر لزوم اعمال فوری وضعیت قانونی منطقه خزر تاکید کردیم. این مانع حضور هر گونه قدرت خارجی در منطقه می‌شود. این مساله هم‌اکنون در مجلس شورای جمهوری اسلامی ایران مورد بحث است و امیدوارم تصمیم به سرعت گرفته شود. تا آنکه این سند برای دولت‌های امضاکننده الزامی شود.

■ تحت هیچ شرایطی تغییر نقشه منطقه را نخواهیم پذیرفت

وزیر امور خارجه کشورمان نیز با اشاره به اوضاع در قفقاز جنوبی گفت: در منطقه قفقاز جنوبی ما نگرانی‌هایی داریم و نگرانی‌های خود را با آقای لاوروف در میان گذاشتیم؛ معتقدیم منطقه تحمل زیاده‌خواهی‌های جدید ندارد. نگاه ما به همه همسایگان نگاه دوستی، برادری و حسن‌همجواری و توسعه همکاری‌ها و روابط است. امیرعبداللهیان خاطر نشان کرد: از اینکه اظهاراتی مایه دل‌سردی در روابط ایران و یک همسایه شود خرسند نیستیم و معتقدیم باید کشورها دوستی و پیام همکاری‌های فرابنده و رو به رشد در راستای منافع ملت‌های منطقه است. وی گفت: آقای لاوروف به گفت‌وگوهای منطقه‌ای که جمهوری اسلامی ایران در آن حضور دارد اشاره کرد و معتقدیم گفت‌وگو با اهل منطقه یکی از اصولی‌ترین روش‌هایی است که می‌تواند به رشد و توسعه منطقه و برقراری صلح و امنیت پایدار در منطقه کمک کند. در موضوع سوریه طرفین اتفاق نظر داریم

آذربایجان و ارمنستان برگزار کرده که در این نشست‌ها یکسری توافقات ناوشته‌ای با یکدیگر انجام داده‌اند. بخشی از این توافقات می‌تواند به خیانت علیه جمهوری اسلامی ایران منجر شود. به همین علت بود که پاشینیان چند روز پیش رسماً اعلام کرد علیه ایران کاری انجام نخواهد داد. باز شدن این حریم هوایی که ۳۰ سال به روی آذربایجان بسته بود، طبیعتاً با یک توافق یک‌شبهه به وجود نیامده و پشت آن مذاکرات بسیاری وجود دارد که لزوم هشیاری دستگاه‌های مسؤل در ایران را می‌طلبد. لازم به ذکر است که تصرف استان سیونیک ارمنستان جزو برنامه‌های قطعی آذربایجان و ترکیه است و انجام مانور در نخجوان (که در حال اجراست) می‌تواند تهدیدی در این راستا تلقی شود اما با توجه به استقرار حدود ۲۰۰۰ نیروی ارتش روسیه در منطقه و طرح این کشور برای افزایش تعداد این نیروها به ۵۰۰۰ نفر در آینده نزدیک، در حال حاضر امکان تجاوز مستقیم بعید به نظر نمی‌رسد، مگر اینکه نخواهند طرف ارمنی را تحریک کنند تا عملی انجام دهد و به بهانه آن به هدف خود برسند. ارمنستان می‌داند اگر سیونیک را از دست دهد، یکی از شاهراه‌های خود را از دست خواهد داد و در داخل این کشور نیز فشار روی دولت بالاست. مخالفت روسیه نیز با این موضوع مشخص است و مانع شیطنت‌ها خواهد شد. فقط نکته‌ای که حائز اهمیت است، با توجه به ضعف ویژه‌ای که دولت ارمنستان دارد، باید مراقب بود توافقات پشت پرده ارمنستان با دیگر طرف‌های می‌تواند به ضرر جمهوری اسلامی ایران تمام شود.

■ لزوم به‌کارگیری ابتکار عمل چندوجهی

برگزاری رزمایش «فانتان خبیر» در شمال غرب، استقرار عملیاتی یگان رزم ارتش جمهوری اسلامی ایران با تجهیزات مدرن خود در مرز و اینکه همچنان برای رزمایش پایانی اعلام نشده، یک تدبیر کاملاً هوشمندانه بود، زیرا در مساله قفقاز باید از یک ابتکار عمل چندوجهی شامل حوزه‌های امنیتی، اطلاعاتی، فرهنگی، رسانه‌ای، دیپلماسی و اقتصادی استفاده کرد. به طور مثال در بخش اقتصادی برای آذربایجان راهگذر شمال- جنوب و ارتباط با هند بسیار مهم است. طرف آذری می‌خواهد با کورا به یک بندر تجاری تبدیل کند. ایران می‌تواند از این موضوع به عنوان یک اهرم استفاده کند تا به آذربایجان بقیماند با کارهای خودش اهمیت بندر باکو را کمتر می‌کند. حضور نیروهای نظامی ایران در نزدیک مرزها یک قدرت بازدارندگی ایجاد می‌کند. اینکه مشاهده می‌کنید علی‌آف بعد از رزمایش با پهباد اسرائیلی عکس می‌گیرد، نشان می‌دهد رزمایش اخیر اثر خود را گذاشته است و دست خود را رو کرد. طرح ترکیه یک طرح شفاف است که دست ایران را برای انجام عمل متقابل باز می‌گذارد. لازم است رزمایش اخیر گسترش پیدا کند و بخشی از آن در دریای خزر انجام شود.

در بخش دیپلماسی باید از نیروهای متخصص، آگاه به منطقه قفقاز و متعهد که عزت، حکمت و مصلحت را درک می‌کنند استفاده شود و پالایشی اساسی شکل گیرد و همچنین سطح تماس با روسیه افزایش داده شود. همچنین از ابزار رسانه به دور از حواشی و احساسی بهره گرفته شود. باید این را در نظر داشت که بیشترین فشاری که آذربایجان می‌آورد، رسانه‌ای و تبلیغاتی است که می‌خواهد داخل کشور ما پارگیری کند تا حوزه نفوذ خود را افزایش دهد. در کنار رسانه باید از ظرفیت‌های فرهنگی خود استفاده کنیم و آن را توسعه دهیم. قفقاز ریشه عمیقی در فرهنگ ایرانی دارد که باید روی آن بافشاری کرد.

نکته نهایی درباره پیام رهبر انقلاب است که ۲ بخش دارد: بخش اول هشدار رسمی به طرف آذربایجانی بود که اگر برادری برای برادر دیگر چاه بکند، اول خودش در چاه می‌افتد. بخش دوم به ارتش‌های منطقه اشاره داشت. در بحث همکاری ارتش‌های منطقه، ایران می‌تواند با ارتش روسیه و حتی ارمنستان و آذربایجان همکاری‌هایی کند تا سطح تنش تنزل یابد. در اینجا البته بعید به نظر می‌رسد آذربایجان همکاری کند.

امیرعبداللهیان پس از دیدار با وزیر خارجه روسیه با اشاره به درگیری‌ها در مرزهای شمال غرب ایران:

وزیر امور خارجه تصریح کرد: تحت هیچ شرایطی تغییر ژئوپلیتیک نقشه منطقه در حوزه قفقاز را نخواهیم پذیرفت و کماکان نگرانی جدی خود را از حضور صهیونیست‌ها و تروریست‌ها در این منطقه داریم. مواضع ما درباره حمایت از فلسطین کاملاً روشن است و درباره اقدامات تحریک‌آمیز رژیم صهیونیستی در حیطه امنیت جمهوری اسلامی ایران و تأمین امنیت منطقه با هیچ طرفی تعارف نداریم. امیرعبداللهیان بیان کرد: پیام ما برای همه همسایگان پیام دوستی و پیام همکاری‌های فرابنده و رو به رشد در راستای منافع ملت‌های منطقه است. وی گفت: آقای لاوروف به گفت‌وگوهای منطقه‌ای که جمهوری اسلامی ایران در آن حضور دارد اشاره کرد و معتقدیم گفت‌وگو با اهل منطقه یکی از اصولی‌ترین روش‌هایی است که می‌تواند به رشد و توسعه منطقه و برقراری صلح و امنیت پایدار در منطقه کمک کند. در موضوع سوریه طرفین اتفاق نظر داریم

و برگزاری انتخابات موفق ریاست‌جمهوری با مشارکت حداکثری مردم سوریه یک گام مثبتی بود که در ماه‌های گذشته با آن مواجه بودیم. ما به رای و نظر مردم سوریه همچنان احترام می‌گذاریم.

امیرعبداللهیان درباره بازگشت به مذاکرات وین نیز اظهار داشت: با آقای لاوروف در این زمینه مشورت داشتیم و تاکید کردم بعد از پایان جمع‌بندی‌ها ما بزودی گفت‌وگوهای وین را از سر خواهیم گرفت. مایلیم در اینجا تاکید کنم دولت آقای رئیسی دولت متعادل و انزلی‌خواهی‌ها و نگرانی‌های طرف‌های مقابل با صدای بلند می‌گوییم در این فرصتی که در حال جمع‌بندی تا بازگشت به میز مذاکرات هستیم، حتماً طرف‌های مقابل باید تصمیم جدیدی بگیرند و اراده و نیت واقعی خودشان را در تأمین منافع و حقوق ملت ایران در چارچوب توافق هسته‌ای که به عمل آمده نشان دهند که ما بتوانیم آن را به عنوان یک نشانه مثبت قلمداد کنیم.